

SZEMLE

William H. WOESTMAN, O.M.I. (ed.), *Canonization: Theology, History, Process*, {Szenttéavatás: Teológia, Történelem, Eljárás}, Ottawa, Saint Paul University, Faculty of Canon Law, 2002, xvi, 384 p. – ISBN 0-919261-52-3

W. H. Woestman az ottawai Saint Paul Egyetem Kánonjogi Fakultásának kiérdemesült tanára. Könyvének három fő része foglalkozik a szenttéavatással. Az első részben (3–67. o.) Robert J. Sarno-nak a szentté-avatás teológiáját foglalja össze, majd Yves Beaudoin, OMI, a szenttéavatási eljárás folyamatának kialakulásáról és fejlődéséről szóló rövid összefoglalója olvasható. A szenttéavatás kodifikációját és a 2. vatikáni zsinat utáni törvényhozást egészen az 1983-as Egyházi Törvénykönyv megjelenéséig William H. Woestman, OMI, mutatja be. Ezt követően a szentek és az új evangelizáció kapcsolatáról olvashatunk, ami Edward Nowak, a Szenttéavatási Ügyek Kongregációjának titkárának tanulmánya. Ebben a szenttéavatással kapcsolatos aktuális kérdésekkel foglalkozik, mint pl. a szentek számának növekedése, a különböző kategóriák, a laikusok kevés száma. Az első rész II. János Pál pápa a szentekkel, csodákkal kapcsolatos búzdításával fejeződik be.

A második részben (71–152. o.) a szerkesztő a hatályos törvényhozás, valamint a szenttéavatás szabályai ismertetésével és magyarázatával foglalkozik. A bevezetőben Robert J. Sarno ide sorolja az 1983-as Egyházi Törvénykönyv 1403. kánonját, valamint a Keleti Egyházak Kánonjainak Kódexe 1507 kánonját, amelyek előírják, hogy a boldoggá- és szentté-avatási ügyeket külön pápai törvény szabályozza. II. János Pál pápa az 1983-as egyházi törvénykönyvvel egy napon hirdette ki a *Divinus perfectionis magister* apostoli konstitúciót, ami a szenttéavatási ügyekre vonatkozó legújabb törvényhozást tartalmazza. James M. FitzPatrick, OMI, a továbbiakban a szenttéavatás rövid vázlatát ismerteti, ami két fázisban történik: egyházmegyei és római szinten. Ezt követően Robert J. Sarno lépésről lépésre a szenttéavatási eljárás részletes leírását nyújtja. Így beszél a felperesről, vagyis aki előterjeszti a kanonizálási ügyet, a kérvény formájáról, az ügyész szerepéről (a kötelékvédő kinevezése csak az egyházi rend kiszolgáltatásának semmisségéről és a házassági peres eljárásokban szükséges, vö. 1432. k.) majd a posztulátor szerepén keresztül az egyházmegyei szint és egészen a Szenttéavatási Kongregáció

határozataig. A második rész végén James FitzPatrick az előforduló kifejezések rövid értelmezését és a titoktartásra vonatkozó eskütétel szövegét nyújtja.

A könyv harmadik része (több, mint fele, 155–374. o.), egy részletes függeléként a szenttéavatással kapcsolatos eljárást és dokumentációt mutatja be, összesen hat csoportban: 1. pápai dokumentumok, vagyis az egyetemes törvényhozás, a Szenttéavatási Ügyek Kongregációjának normái; 2. a szenttéavatási dokumentumok példanyomtatványai; 3. az egyházmegyei kivizsgálás dokumentumai; 4. az aktákhoz csatolandó dokumentumok; 5. a különböző eljárásokhoz szükséges mintaformulák, és 6. a kérdőívek különböző alkalmakra, pl. a cenzorok, a tanúk, a szakértők kihallgatására.

A könyv utolsó oldalain egy válogatott bibliográfiát találunk: a trienti zsinattól napjainkig kiadott, szenttéavatással kapcsolatos pápai dokumentumok, és más forrásmunkák. A könyv, amint a szerkesztő az előszóban is megjegyzi, egy útmutató szeretne lenni Isten népe számára. Nem azért, hogy növekedjék a szenttéavatások száma, hanem hogy segítséget nyújtson a mindenekelelt helyi szinten a szenttéavatási eljárások elindításához. Szükségünk van szentekre, mert a szentek az Egyház szentségét teszik láthatóvá a mindennapok kereszténye számára.

Kerekes László

Mariuca VADAN, *Le relazioni diplomatiche tra la Santa Sede e la Romania (1920–1948)*, {Románia és a Szentszék diplomáciai kapcsolatai (1920–1948)}, Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 2001, 309 p. – ISBN 88-209-7216-6

A szerző Románia és a Szentszék diplomáciai kapcsolatát vizsgálja Románia és egyben Közép-Kelet Európa egyik legforrongóbb időszakában, mintegy öt fejezetben. Az első fejezetben Románia történelmi és politikai háttérét mutatja be, kezdve 1848-tól egészen az egységes román állam megszületéséig, különösen az egyházi struktúrák felállítását, a román állam majd a román királyság megalakulását.

A második fejezet (49–86) Románia és a Szentszék diplomáciai kapcsolatának előkészítését mutatja be. Itt olvashatunk a Szentszék nemzetközi szerepéről, az első világháború után megkötött konkordátumokról, Románia külpolitikájáról 1918 után, a román egyház egyesülésére vonatkozó törekvésekről, felekezeti

kérdésekről, a Szent-székkal való kapcsolat kezdeteiről, valamint az 1923-as Alkotmányról és az egyházak helyzetéről.

A harmadik fejezet (87–145) Románia és a Szentszék közti konkorkordátumról szól. Fölvázolja a konkordátum megkötésének szükségességét, annak előkészítése körüli vitákat, a konkordátum megkötését, megvitatását, ratifikálását és kihirdetését. Ezek után kiemeli a konkordátum fontosabb pontjait, amelyek az Egyház tevékenységére vonatkoznak, mint pl. a püspökök és kinevezésük, a hívek, a területi körülhatárolásuk és a rítusok, a jogi személyek, az iskolák, szerzetesrendek, stb.

A negyedik fejezet (146–172. o.) beszámol a konkordátum kiváltotta reakciókról Romániában. Elemzi az erdélyi katolikus helyzetet, röviden ismerteti a Rómával kötött megegyezés visszhangját, majd a továbbiakban néhány román történész véleményét ismerteti Románia és a Szentszék kapcsolatáról, az 1941–1996 közötti időszakról.

Az ötödik fejezet (173–236. o.) az „erdélyi kérdést”, a Római Katolikus Státus eredetét és a Státus-kérdés megoldását részletezi. Itt a Státus megalakulását, átszervezését, a Szentszék közbelépését, a Külügyminisztérium és Státus kapcsolatát, a megegyezés kihirdetését, és az ezt követő visszhangokat ismerteti. A függelékben (238–292. o.) a konkordátum három tervezete, a konkordátum szövege, valamint az 1928-as kultusztörvény szövege olasz nyelven olvasható.

A könyv valóban egy rendhagyó mű, hisz Románia és a Szentszék kapcsolatának megerősödését és a konkordátum megkötését foglalja egybe. Azonban megvannak a hiányosságai is. Az első és legnagyobb, hogy sajnos egyoldalú, román szempontból és nem nemzetközi szempontból állítja be az eseményeket, pl. a Román Állam megalakulását az 1918. december 1-i egyesüléshez és nem a nemzetközi elismeréshez köti, aztán a Római Katolikus Státusban irredenta, nacionalista csoportosulást lát, amely mégha az is lett volna, akkor sem lenne szabad a 21. században ilyen kifejezésekkel illetni. A második, ami ugyancsak olyan súlyos, mint az első, hogy többnyire román forrásmunkát használ, kevés a másnyelvű forrásmunka. Kisebb hiányosság, de olvasását megnehezíti, hogy sok benne a nyomdahiba, kár egy ilyen fontos műnél a kapkodás. Bár a Vatikán Könyvkiadó gondozásában jelent meg, de ez ebben az esetben nem növeli a könyv megbízhatóságát és minőségét.

A könyv olvasmányos, szép kivitelezésű, de néha szellemében és hangvételében balkáni. Mindenképpen érdemes elolvasni, legalább egyszer, hisz az adatok többsége megállja a helyét. Nem egyszerű valóban tárgyilagosan írni Közép Kelet Európáról a két Világháború közti időszakról, és nem egyszerű 236 oldalban mindezt összesűríteni. A különböző (kölcsonös) igazságtalanságok okozta sebek a nemzetekben még mindig elevenen élnek, azonban egy megfelelő hangvétel és szóhasználat elősegíti a népek közti dialógust.

Kerekes László

THE MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF THE SLOVAK REPUBLIC, THE PONTIFICAL ORIENTAL INSTITUTE IN ROME, THE EMBASSY OF THE SLOVAK REPUBLIC TO THE HOLY SEE, *International Bilateral Legal Relations Between the Holy See and States: Experiences and Perspectives*, {A Szentszék és az államok közti nemzetközi kétoldalú jogi kapcsolatok: tapasztalatok és perspektívák}, Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 2003, 362 p. – ISBN 88-209-7431-2

Az Apostoli Szentszék és Szlovákia 2000. November 24-án írták alá a konkordátumot, amit 2000 december 18-án ratifikáltak. A konkordátum megkötésének első évfordulójára Szlovákia szentszéki nagykövete 2001. december 12-13 között a Római Keleti Pápai Intézetben egy előadássorozatot rendezett, aminek anyagát a fenti könyvben adták ki. A bevezetés után a köszöntő beszédek következnek, éspedig: A Pápai Keleti Intézet Rektora, Héctor Vall Vilardell, SJ, a Pápai Keleti Intézet rektorának előadása az Intézet múltjáról, jelenéről és jövőjéről; Szlovákia szentszéki nagykövete, Marián Servátka pedig Szlovákia és a Szentszék kapcsolatáról. A továbbiakban a hat megnyitó beszéd szövegét olvashatjuk a következő sorrendben: 1. a Szentszék Államtitkárságának az Államokkal való kapcsolat részlegének titkára, Jean-Louis Tauran: A Szentszék diplomáciája; 2. A Szlovák Köztársaság külügyminisztere, Eduard Kukan: Szlovákia és a Szentszék közti alapszerződés megkötésének első évfordulója a Szlovák Köztársaság szemszögéből; 3. A Szlovák Katolikus Püspöki Konferencia elnöke, S.E.R. František Tondra: Az alapszerződés ratifikálásának első évfordulója a helyi egyház szemszögéből; 4. A Nagyszombati (Trnava) egyetem rektora, Peter Blaho: A Szentszék és az államok közti nemzetközi kapcsolatok legális-szociális és politikai kiindulópontjai; 5. A Santa Croce Pápai Egyetem kánonjog

professzora, José T. Martín de Agar: Összehasonlító tanulmány a Szentszék és Közép-Kelet európai államok konkordátumairól; és 6. A Lublini Katolikus Egyetem professzora, József Krukowski: A szentszék és a közép-kelet európai államok közti nemzetközi és jogi kapcsolatok aktuális problémái és távlatai.

A megnyitó beszédek után 16 különböző országból érkezett képviselő az állam és egyház kapcsolatáról szóló előadása követ. Ezek jórésze a Közép-kelet európai helyzetet ismerteti, Argentína, Kína, Németország, Olaszország és Oroszország kivételével. Magyarországról Semjén Zsolt és Schanda Balázs, Romániáról Laurentiu Tanase államtitkár számol be.

A konferencia célja egyben megvizsgálni a két önálló jogrendszer (civil és egyházi) kölcsönhatását, valamint távlatokat nyitni a jövő konkordátumai számára. A feladat ugyanaz marad: nagyobb érvényt szerezni a kánonjognak civil jog területén, valamint felismerni és ráhagyatkozni a civil jogra azokban az esetekben, amikor azok nem ellenkeznek az isteni joggal. A konferencia előadásainak kiadása mindenképpen értékes. Az egyház számára épp a konkordátumok megkötése esetén, az idők jeleit talán ez jelenti: megfelelő hangsúlyt fektetni az államokkal és a civil törvényhozással való kommunikációra és megfelelő dialógust kialakítani, hogy az Egyház minden népnek hirdethesse az evangélium örömhírét.

Kerekes László

George NEDUNGATT (ed.), *A Guide to the Eastern Code: A Commentary on the Code of Canons of the Eastern Churches*, (Útmutató a Keleti Kódexhez: Magyarázat a Keleti Egyházak Kánonjainak Kódexéhez), Rome, Pontificio Istituto Orientale, 2002, 976 p. – ISBN 88-7210-336-3

A Pápai Keleti Intézet kánonjogi fakultásának kiadványai sorozatában jelent meg a 10. kötetként e páratlan mű, ami több híres, a keleti jogban jártas egyházbiztos a keleti egyházak kánonjairól (1546.k) írt magyarázatát nyújtja az olvasónak. A kánonok magyarázata előtt II. János Pál pápa a Keleti Egyházak Kánonjainak Kódexét (=CCEO) bemutató beszédét közli, amiben a pápa kiemelte, hogy a CCEO kihirdetése egy új útnak a kezdete és valóban a szeretet eszköze lesz.

Az Ivan Žužek, SJ előszava után, John D. Faris röviden összefoglalja a CCEO kodifikációját, majd a CCEO revíziójával foglalkozó Pápai Bizottság a CCEO átdolgozásának irányelveit vázolja. Ahogyan a szerkesztő a könyv előszavában megjegyzi,

harminc fejezetből áll. A kommentár további része az egyes kánonok magyarázatát adja, és pedig: René Metz: Bevezető kánonok (1-6.kk.) ; Giorgio Feliciani: a krisztushívők kötelességei és jogai (7-26.kk.); George Nedungatt: A sui iuris egyházak és rítusok (27-41.kk.); Salvatore Manna: Az egyház legfőbb hatósága (42-54.kk.); J.D. Faris: A pátriárkai egyházak (55-150.kk.), A nagyobb érseki egyházak (151-154.kk.), A metropolitai és más sui iuris egyházak (155-176. kk.); Marco Brogi: Az eparchiák és püspökök (177-310.kk.), Exarchátusok és exarchák (311-321.kk.), A sui iuris egyházak és csoportosulásai (322.k.); G. Nedungatt: A klerikusok (323-398.kk.); Jean Gaudemet: A világi krisztushívők (399-409.kk.); Jobe Abbass: A megszentelt élet intézményei (410-572.kk.); Winfried Aymans: A krisztushívők társulásai (573-583.kk.); G. Nedungatt: A népek evangelizációja (584-594.kk.), Az egyházi tanítóhivatal (595-666.kk.); Dimitrios Salachas: Az istentisztelet, különösen a szentségek (667-775.kk.); Joseph Prader: A házasság (776-866.kk.); D. Salachas: A szentelmények, a szent helyek és szent idők, a szentek tisztelete, stb. (867-895.kk.), Más keresztények átvétele az egyházba (896-901.kk.), Ökumenizmus (902-908.kk.); Luis Navarro: Személyek és jogi cselekmények (909-935.kk.); J. Abbass: Egyházi hivatalok (936-978.kk.); Francis G. Morrissey: A kormányzói hatalom (979-995.kk.), Pio Vito Pinto: Felfolyamodás a közigazgatási határozatok ellen (996-1006.kk.); R. Metz: Az egyház anyagi javai (1007-1054.kk.); J. Abbass: Az eljárások általában (1055-1184.kk.); Joaquin Llobell: Az egyházi peres eljárás (1185-1356.kk.); Zenon Grocholewski: Különleges eljárások (1357-1400.kk.); Carl G. Fürst: A büntetések (1401-1467.kk.); Z. Grocholewski: A büntető eljárások (1468-1487.kk.); Velasio De Paolis: Törvények, Szokások és közigazgatási intézkedések (1488-1539.kk.), Az elévülés, az időszámítás (1540-1546.kk.).

A kommentár végén J. Abbassnak a két törvénykönyvről szóló összehasonlító tanulmánya olvasható, majd Danilo Ceccarelli Morolli a *CCEO* kánonjainak forrásait sorolja fel. Ugyancsak itt található Lorenzo Russo táblázata a *CCEO/CICO* (a keleti egyházakra vonatkozó, kodifikáció előtti törvények) és a *CCEO/CIC* párhuzamos kánonjairól, majd James M. Pamparanak a kánonokról szóló indexe fejezi be a kommentárt.

A kommentár annyiban tér el az eddigi kommentároktól, hogy nem tartalmazza a kánonok teljes szövegét. Aztán a szerkesztő az előszóban kiemeli, hogy sajnos a kommentár épp a terjedelme miatt nem tartalmazhatja a két kódex részletes összehasonlítását, amit részben pótol a Jobe ABBASS, *Two Codes in Comparison* című könyve, ami e sorozat hetedik kötetét képezi. De mindezekon túl, túlzás nélkül állítható, hogy az eddig megjelent angol nyelvű CCEO kommentárok közül a legteljesebb, legátfogóbb és minden szempontból a legjobb kommentár, aminek olvasása nemcsak a keleti kánonok, de a CIC kánonjainak is a jobb és teljesebb megértését eredményezi.

Kerekes László

Péter ERDŐ – Péter SZABÓ (eds.), *Territorialità e personalità nel diritto canonico ed ecclesiastico: Il diritto canonico di fronte al terzo millennio*, Atti dell'XI Congresso Internazionale di Diritto Canonico e del XV Congresso Internazionale della Società per il Diritto Canonico delle Chiese Orientali, *Territoriality and Personality in Canon Law and Ecclesiastical Law: Canon Law Faces the Third Millennium*, Proceedings of the 11th International Congress of Canon Law and of the 15th International Congress of the Society for the Law of the Eastern Churches, Budapest, 2-7 Settembre 2001, Bp. SzIT. 2002, 927 p. – ISBN 963 361 415 5

A területi és a személyi jelleg az egyházjogban, különösen az egyházi struktúrák föllállításában, valamint a joghatóság megállapításában, mindig is feszültséget hordozott. A személyi karakter már a római jogban megtalálható, ahol a *cives-re* más törvények vonatkoztak, mint a *peregrini-re*. Az Egyházi Törvénykönyvben a területi karakter mellett megtaláljuk a személyi princípiumot is, mind a részegyházak (pl. katonai ordinariátusok), a plébániák, lelkészségek, stb. felállításánál, bár az egyházi törvényhozásban mindig is nagyobb volt a tendencia a területiség felé. A hatályos egyházi törvényhozás általános szabályként továbbra is a terület szerinti osztatlan részegyház modelljét tekinti.

A 2001. szept. 2-7 között a Pázmány Péter Katolikus Egyetem szervezésében tartott Nemzetközi Kánonjogi Kongresszus témája a területi és a személyi jelleg az egyházjogban, aminek előadásait olvashatjuk e terjedelmes műben. A kötet a szerkesztők mellett más híres egyházjogász előadásait tartalmazza, mint G. Feliciani, S.N. Troianos, T. Mayer-Maly, P. Rodopoulos, U. Navarrete, L. Müller, P. Valdrini, C. Mirabelli, G. Ghirlanda, K. Pennington, R. Coppola,

R. Navarro Valls, E. Caparros, A.D. Busso, J.I. Arrieta Ochoa, J. Krukowski, H. Pree, V. De Paolis, I. Žužek, E. Górecki, P. Moneta, A.M. Rodríguez, P.J. Viladrich, B. Schanda, stb.

A könyv az egyes üléseknek megfelelően mintegy hét témában foglalja össze a két princípium egyházjogi vonatkozását, és próbál megfelelő távlatot adni (amint P. Szabó előadásának bevezetőjében megjegyzi) a napjainkban tapasztalható migráció és a szociokulturális változások folyamatok radikalizálódása okozta alapvető kérdésére Isten népe strukturális artikulációját illetően.

Az első ülés az előadásai a kánonjog új arculatát, a kánonjog fejlődését vizsgálják az új évezredben, a latin és a görög ortodox egyházban. A második ülés az előadásai a területi és a személyi jelleg alapvető elemeiről szólnak, mint Isten népe szerveződésének kritériumairól. A harmadik az egyházközi kapcsolatok helyzetét és perspektíváit mutatja be, mind az ortodox egyházban, mind a latin és keleti rítusban. A negyedik ülés a kánonjog forrásaiban vizsgálja a területi és személyi jelleg jelenlétét, valamint a jogi kapcsolatok meghatározásában betöltött szerepét. Az ötödik ülés témája a területi és személyi jelleg a közösségek szervezésében. A hatodik ülés a területi és személyi jelleg szerepét mutatja be az egyház szolgálatában. A hetedik ülés az interkodális perspektívákat tárgyalja a civil törvényhozás és egyházi törvényhozást illetően.

A személyi jelleget az Egyházban a más rítusú és a különböző nemzetiségű krisztushívők lelkipásztori ellátása kapcsán találjuk meg. Ez utóbbinak kihangsúlyozása az egyház katolicitását is veszélyeztetheti. P. Rodopoulos előadásában a személyi princípium kapcsán az ortodox egyházban a 17–19. században elinduló etnophyletizmusra utal, ami különösen a Balkán félszigeten hódított, és aminek hatására alakultak ki az autocephal egyházak. De kihangsúlyozza, hogy azért nevezzük helyi egyházaknak, mert egy földrajzilag is körülhatárolt területen léteznek, nem pedig mert nemzeti egyházak.

A kongresszus záróelőadásán Erdő Péter a különböző sajátjogú egyházak meg részegyházak együttéléséről és a teljes közösségről szól. Ebben kiemeli, hogy a törvényhozó a területileg egységes részegyházakat preferálja, hiszen az Egyház szentsége és egysége a szociális és látható szervezettségében is meg kell hogy mutakozzon. A személyi princípium alapján létrehozott részegyházak motivációja mindig is a lelkek üdvössége kell hogy legyen, mind egyházmegyei mind egyházmegyeközi szinten. A latin

és keleti rítusú kánonjogászok és törvényhozók alázatos munkája, valamint az ortodox egyházak kánonjogászaival való kölcsönös dialógus szükséges, hogy konkrét megoldások és konkrét jogi formák születhessenek a keresztény egyházak nagyobb és gazdagabb communiójának megvalósítására.

A mű pótolhatatlan, gazdag előadásai nem egy új formában mutatják be a területi és személyi princípiumokat az egyházi törvényhozásban, hanem mindenképpen új aspektusokat kínálnak, amelyek Isten népe sokfélesége ellenére az Egyház egységét és a lelkek üdvösségét tekintik alapvető szabálynak.

Kerekes László

